

*Романюха М. В.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри перекладу**Дніпровського державного технічного університету*

АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ДІЄСЛОВА У АНГЛОМОВНИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТАХ

Анотація. Прагнучи підтримувати якість вищої освіти, представники академічної спільноти вмотивовані удосконалити методи і прийоми навчання, підбирати, урізноманітнювати та оновлювати навчальні матеріали у відповідності зі стандартами вищої освіти. Однією з передумов ефективної професійної діяльності випускника-бакалавра спеціальності 035 «Філологія» є інформаційно-комунікаційна компетентність.

Платформи наукової популяристики добре відповідають вимогам часу і їх дидактичний потенціал для розвитку фахових компетентностей майбутніх перекладачів суттєвий. У цій статті дидактичний потенціал продемонстровано на прикладі опрацювання категорії дієслів широкої семантики. Дієслово яскраво відбиває ідею змін, зрушень у науці, водночас демонструє потужний семантичний потенціал у контексті і певні структурно-синтаксичні особливості.

Цифрові інструменти пошуку на сторінках науково-популярних видань дозволяють швидко і зручно виконати пошук за принципом корпусного підходу і отримати спеціальну виборку, де молоді фахівці удосконалюють навички роботи з лінгвістичним контекстом. Спираючись на поради викладача, студенти зможуть власноруч організувати самостійне навчання, спостереження за функціонуванням лексики на живих прикладах, подекуди не звертаючись до тлумачних словників. У роботі представлено короткий аналіз-порівняння інструментів текстового пошуку на науково-популярних онлайн-платформах National Geographic, Scientific American, Euroscientist, Interesting Engineering, представлено їх переваги та недоліки. В цілому, елементи корпусно-лінгвістичного підходу значно покращують користувацький досвід і сприяють навчанню.

Залучення онлайн-словників для роботи з категоріями семантичного об'єму дієслова та перекладними відповідниками розвиває навички аналітичного мислення за умов їх гнучкого використання, адже лексикографічні ресурси на сьогодні мають ознаки надзвичайно динамічної мовознавчої області.

Ключові слова: англomовний науково-популярний текст, дієслова широкої семантики, лінгводидактика, інформаційно-комунікаційні технології, перекладознавство, якість вищої освіти.

Постановка проблеми. Пришвидшення та удосконалення каналів розповсюдження повідомлень в сучасному інформаційному просторі висувають якісно нові вимоги до підготовки філологів та перекладачів до надання якісних перекладацьких послуг. Це спонукає академічну перекладацьку спільноту до удосконалення методів і прийомів навчання, а також до пошуку, урізноманітнення та постійного оновлення навчальних матеріалів. З іншого боку, цьому сприяють чинники державного

регулювання підготовки фахівців – із виходом стандарту вищої освіти для спеціальності 035 «Філологія» у 2019 році інформаційно-комунікаційна компетентність зафіксована як передумова ефективної професійної діяльності випускника.

Аналіз останніх наукових досліджень. Науково-популярна література приваблює дослідників з різних міркувань. Науково-популярна стаття у функціонально-стилістичному плані є різновидом науково-публіцистичного підстилю поряд з науково-інформативним, науково-довідковим, науково-навчальним та іншими підстилями [1, с. 67–69], [2, с. 39–40]. Науково-популярний текст містить як загальні ознаки наукового стилю (логічність викладу, інформативність, понятійність і предметність тлумачень, переконливість, аналіз, детальні висновки), так і специфічні (спрямованість на невідготовленого читача, емотивність, образність) [3, с. 140].

Популярна наука як джерело навчального мовного матеріалу має високий дидактичний потенціал. Король Т.Г. аргументує перспективність залучення англomовних науково-популярних статей до викладання письмового перекладу у вітчизняних закладах вищої освіти: «1) презентація найсучасніших підходів та ідей у галузі; 2) уживання й тлумачення сучасної загальнонаукової та вузькоспеціальної термінології; 3) доступна мовна форма подачі нового, як теоретичного, так і практичного матеріалу; 4) розгляд та обговорення проблеми під різними кутами зору й з різних позицій; 5) легкість та емоційність викладу матеріалу» [4, с. 231]. Практичні аспекти перекладу науково-популярних текстів різної тематики приваблюють дослідників. Зокрема, Лугова Ю.В. підкреслює оригінальність перекладацьких рішень у зіставному дослідженні перекладів статей із журналу National Geographic медичного спрямування [5].

З іншого боку, розвиток професійних навичок майбутнього перекладача не існує окремо від сучасного динамічного світу. Формування професійних компетенцій майбутніх перекладачів неможливе без інформаційно-комунікаційних технологій [6, с. 207], які дозволяють пришвидшити виконання певних академічних задач, відкривають доступ до автентичних мовних матеріалів, збагачують та осучаснюють програму вивчення фахових дисциплін зі спеціальності «Філологія» [7, с. 150]. У роботі Є.В. Пизіної наголошено на великому дидактичному потенціалі використання електронних корпусів текстів, які тлумачаться як велике добре структуроване зібрання текстів або їхніх відрізків, представлене в електронній формі і може використовуватися для дослідження або навчання. Авторка наголошує, що студентів подекуди корисніше навчатися на матеріалі одномовних електронних корпусів, ніж вивчати тлумачні словники [8, с. 128]. Зауважимо, із введенням стандарту вищої освіти для спеціальності 035 «Філологія» у 2019 році

інформатична компетентність здобувача є очікуваним результатом навчання, зокрема, здобувач має вміти:

– ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;

– використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності [9].

У представленому дослідженні ми сфокусовані на категорії дієслова, яке характеризується з одного боку смисловою та структурною комплексністю, а з іншого – динамічністю та гнучкістю семантики, здатної виражати неймовірно розгалужений набір відтінків значення. На нашу думку, саме дієслово найбільш повно відбиває інформаційне наповнення науково-популярного тексту – адже наука знаходиться у постійному русі. У рамках науково-популярної літератури концентруємося на дієсловах широкої семантики, адже вони мають особливий статус в лексичній системі англійської мови завдяки здатності уміщувати колосальний об'єм відтінків значення, відбивати об'єктивну дійсність у максимально узагальненому вигляді [10, с. 5] і цей факт робить їх опрацювання ефективною складовою підготовки перекладачів.

Отже, із впровадженням нового стандарту підготовки здобувачів варто переглянути методики формування компетентностей, зокрема інформатичних. **Мета цієї роботи** – дослідити дидактичний потенціал інформаційних і комунікаційних технологій при опрацюванні проблем перекладу дієслів широкої семантики у науково-популярному тексті. Джерелами фактичного матеріалу виступають такі науково-популярні видання як National Geographic, Scientific American, Euroscientist, Interesting Engineering, які пропонують автентичні, доступні і сучасні інформаційні матеріали.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід викладача, добре знайомого з дидактичним потенціалом популярної науки, допоможе швидко сформувати перелік найчастотніших дієслів широкої семантики, зокрема, *to develop, to trigger, to expose, to contribute, to promote, to feed, to drive, to generate* та інші. Так само, допитливий студент при певному досвіді читання зможе напрацювати цей робочий список самостійно, кожного разу розширюючи свої фахові знання у лексичі. На прикладі лише однієї статті з Scientific American [11] легко продемонструвати розповсюдженість цих дієслів. У заголовку цієї статті студенти зустрічають дієслово *to drive*, яке вони могли раніше тлумачити лише як *керувати автомобілем*, а в даному безпосередньому контексті речення неважко дійти до ще одного лексико-семантичного варіанту цього дієслова – *сприяти*:

How Greyhound Racing Drove the Evolution of a Superparasite. – Як перегони хортів сприяли еволюції суперпаразита (Тут і надалі переклад – Романюха М.).

Дієслова широкої семантики стимулюють обмірковування цілого комплексу мовних явищ, зокрема дієслівної категорії транзитивності /інтранзитивності і як вона може проявляється у сполучниковому зв'язку. Так, дієслово *to feed*, відоме студентам на початковому етапі у значенні *кормити* (транзитивне), може розкритися у новому значенні *харчуватися* (інтранзитивне) завдяки безпосередньому оточенню: *Hookworms are named for their hook-shaped mouthparts, which they use to latch on to a host's intestinal wall and feed on its blood. – Анкілостому*

отримали назву на честь свого ротового апарату у формі гачка, за допомогою якого вони чіпляються за стінку кишківника господаря та харчуються його кров'ю.

Неважко знайти фрагменти інших статей, в яких дієслово *to feed* реалізується і в асоціативному значенні, приміром, «*no rivers feed the lake*» (жодна з річок не *впадає* до озера), або «*All of this information feeds into mathematical models*» (Уся інформація *завантажується* в математичні моделі).

Серед дієслів широкої семантики у зазначеній вище статті окремої уваги заслуговує дієслово *to expose*, яке охоплює цілий всесвіт можливих аспектів впливу у світі, який нас оточує. Його семантичний об'єм та кількість варіантних відповідників є яскравим прикладом дієслова широкої семантики: *Thus, every day when the greyhounds go out to run, they are exposed to resistant hookworm larvae from other dogs, and they seed the environment with resistant hookworms of their own. – Таким чином, щодня, коли хорти виходять на пробіжку, вони стикаються зі стійкими личинками анкілостом від інших собак, і вони засівають навколишнє середовище власними стійкими анкілостомами.*

Важливим етапом роботи з дієсловами широкої семантики є звернення до авторитетних тлумачних словників [12; 13; 14], тут молодий фахівець вчиться уточнювати лексико-семантичний варіант слова і знайомиться з його повним семантичним об'ємом. Варто підкреслити, що в молодого фахівця набір робочих тлумачних словників не має бути джерелом випадкового вибору, він має бути полем для широкої дослідницької роботи. Так, лексико-семантичний варіант дієслова *to drive* у заголовку наведеної на початку нашого дослідження статті (*How Greyhound Racing Drove the Evolution of a Superparasite*) тлумачиться із різним ступенем детальності у словниках Cambridge та Merriam Webster:

- Cambridge: *to force someone or something to go somewhere or do something;*

- Webster: *to press or force into an activity, course, or direction.*

Наступним етапом роботи молодого фахівця є знайомство з переліком варіантних відповідників у перекладному словнику, приміром [15; 16; 17]. Зауважимо, що при роботі з перекладними словниками варто інформувати молодь, що лексикографічні ресурси на сьогодні мають ознаки надзвичайно динамічної мовознавчої області і у роботі з перекладними словниками необхідно підключати навички критичного мислення і бути гнучким. Приміром, в інтерфейсі перекладного словника Cambridge досить нещодавно з'явилася українська і платформа потроху збагачується. Цей факт є окремою причиною для радощів, але, на жаль, вибір варіантних відповідників тут поки не влаштує допитливого молодого перекладача. Також, із робочого набору перекладних словників певний ресурс може зникнути на невизначений час, як сталося із мережевим словником Multitran. Тож, потрібно постійно тримати руку на пульсі.

Повнотекстова пошукова робота із науково-популярними статтями і усвідомлене опрацювання словників є досить ефективними для розвитку мовної ерудиції, напрацювання словникової бази для студента, а для викладача – це можливість формування стилістично та тематично гомогенного корпусу текстів. Суцільні виборки слугуватимуть ефективним джерелом дослідницького матеріалу для невеликих дисциплін, наприклад, «Переклад науково-технічних текстів».

Привабливим дослідницьким інструментом виступає поле текстового пошуку науково-популярних ресурсів, яким можна скористатися для виконання спеціальної вибірки. Об'єктом нашого інтересу виступають дієслова широкої семантики, і результати запиту виглядають по-різному в залежності від

видання. Так, на Рис. 1 представлено результат пошуку на платформі European Scientist – це гіпертекстові заголовки статей із актуальним словом. Надано невеличкий контекст статті та назву рубрики. Такий пошук дає уявлення про широкий семантичний об'єм дієслова *to contribute*:

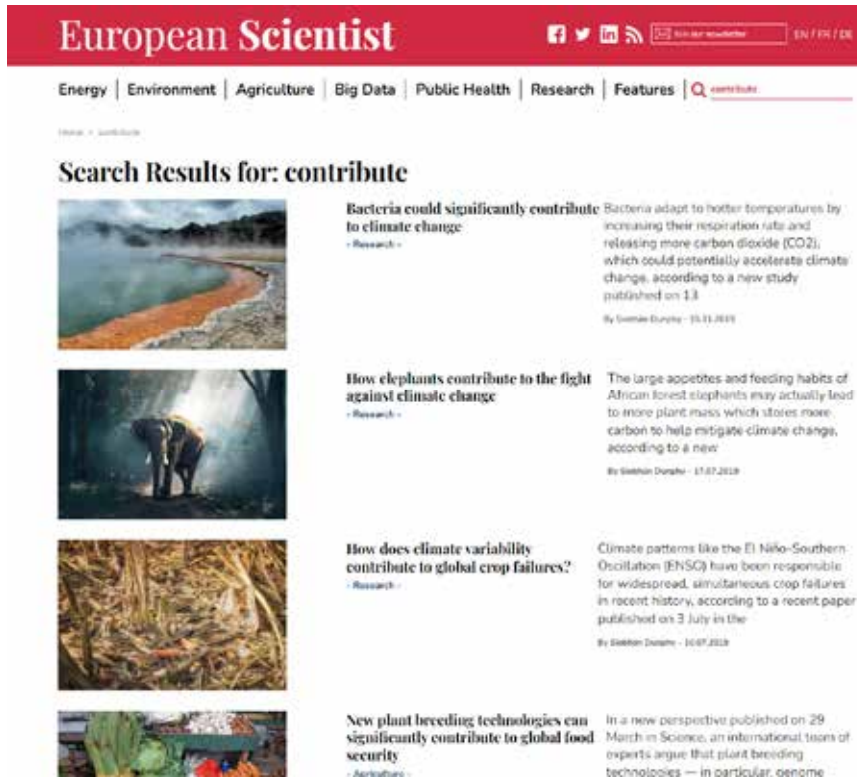

Рис. 1. Результати запиту за пошуковим елементом «contribute» на сторінці журналу European Scientist

Так, фрази зі статті 1 та 4 мають навіть контрастні значення (*to contribute to climate change* – *сприяти/погіршувати/прискорювати кліматичні зміни*, а *to contribute to global food security* –

сприяти/убезпечувати/покрайовувати стан). Однак, при формуванні свого текстового корпусу користувач відчує труднощі та уповільнення при копіюванні окремих частин анонсу статті.

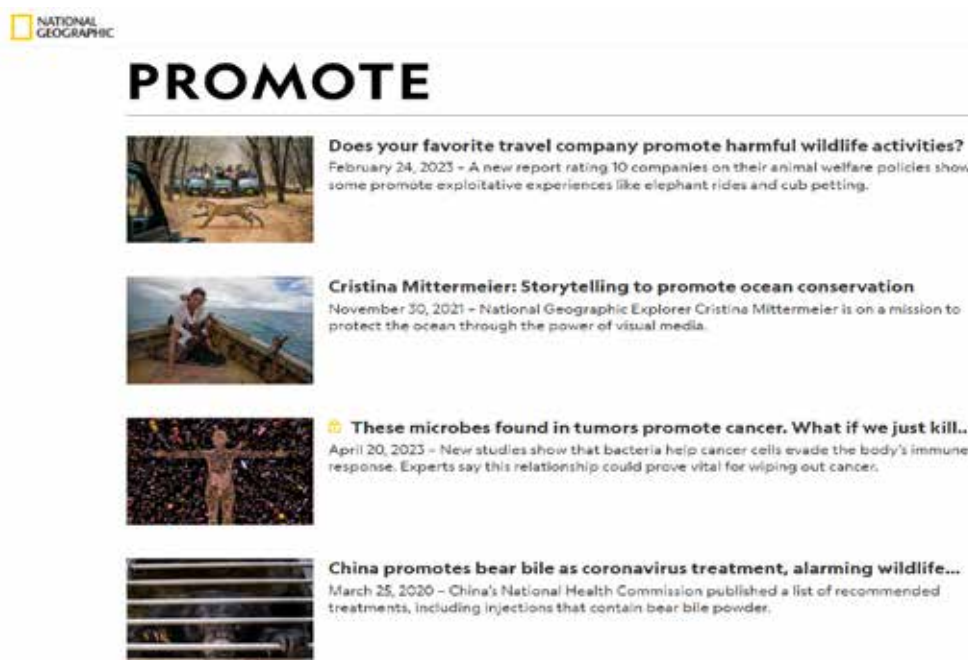

Рис. 2. Результати запиту за пошуковим елементом «promote» на сторінці журналу National Geographic

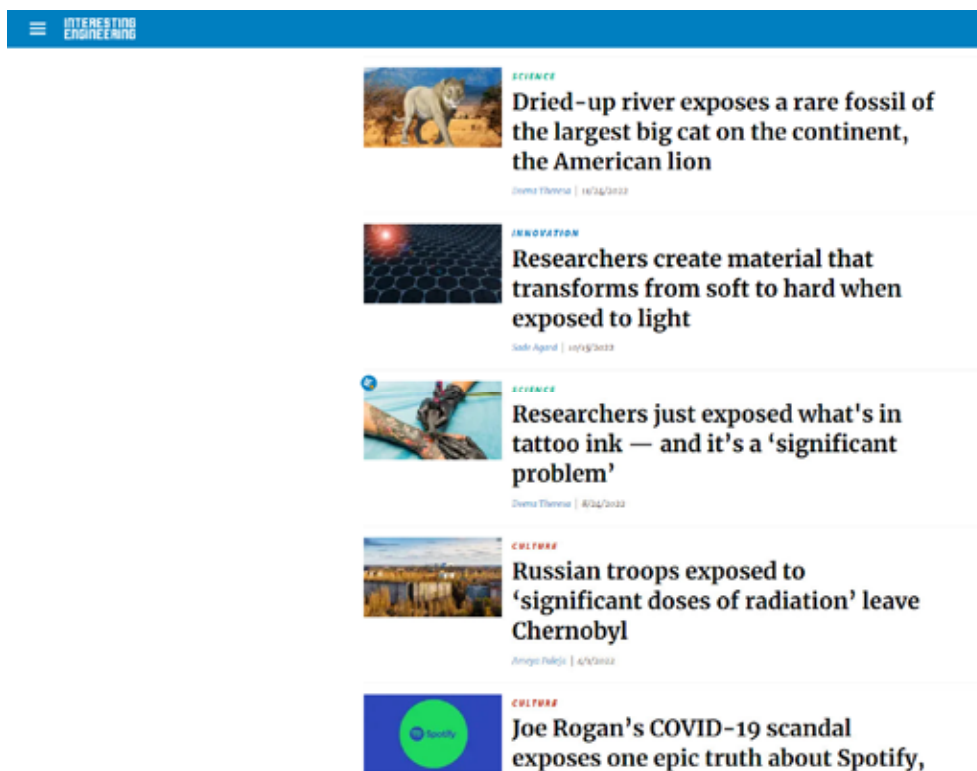

Рис. 3. Результати запиту за пошуковим елементом «expose» на сторінці журналу Interesting Engineering

Більш зручно подано контекст на сторінці журналу National Geographic (Рис. 2), хоча назви рубрик читачу доведеться встановлювати інтуїтивно.

На сторінці платформи Interesting Engineering (Рис. 3) результати пошуку взагалі не містять контексту, однак є посилання на рубрику. Представлені заголовки дозволяють увияти широку семантику дієслова *to expose*. Варто зауважити, що найвідоміший науково-популярний журнал Scientific American взагалі не має інструменту пошуку на своїх сторінках, і робота з ним обмежиться створенням власного корпусу текстів у текстовому документі. В цілому, елементи корпусно-лінгвістичного підходу значно покращують користувацький досвід.

Висновки. Категорія дієслова відбиває ідею змін, зрушень у науці взагалі та в науковій популяристичі зокрема. В той же час, дієслова широкої семантики демонструють потужний семантичний потенціал у контексті і різноманітні структурно-синтаксичні особливості. Дидактичний потенціал використання популярної науки для розвитку фахових компетентностей майбутніх перекладачів суттєвий як для викладача, так і для студента. Викладач має змогу робити суцільну вибірку текстів для різноманітних академічних задач. Для здобувача потенціал популярної науки розкривається через зацікавленість до самої теми повідомлення, що сприяє розширенню лексичного запасу студента, розкриває лексико-семантичні та структурні особливості дієслова, норми його сполучуваності. Цифрові інструменти пошуку на сторінках науково-популярних видань дозволяють швидко і зручно зробити пошук за принципом корпусного підходу і отримати спеціальну вибірку для відшліфовування навичок роботи з лінгвістичним контекстом. Студенти зможуть власноруч організувати самостійне навчання, спостереження за функціонуванням лексики на живих прикладах, подекуди не звертаючись до тлумачних словників.

Залучення онлайн-словників для роботи з категоріями семантичного об'єму дієслова та перекладними відповідниками розвиває навички аналітичного мислення за умов гнучкого використання цих словників.

Література:

1. Іщенко Н. Г. Жанрова палітра наукової комунікації. Наукові записки Національного Університету «Острозька академія» Серія «Філологічна». Випуск 42. С. 67–69.
2. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації : монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 420 с.
3. Орешич Ю.С. Науково-популярний текст: до проблеми визначення. Нова філологія. 2017. №. 70. С. 137–140.
4. Король Т. Г. Англomовна науково-популярна стаття в галузі управління як об'єкт перекладу. Мова і міжкультурна комунікація. 2019. Вип. 2. С. 230–237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/movmk_2019_2_25
5. Лугова Ю.В. Стратегії перекладацької обробки й перетворення фахової інформації в англomовних науково-популярних текстах медичного спрямування. Мовні і концептуальні картини світу. 2018. Вип. 2. С. 125–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2018_2_21
6. Марченко О. Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування професійних компетенцій майбутніх перекладачів технічної літератури. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. 2014. Вип. 3. С. 203–207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZKhUPS_2014_3_47
7. Шалова Н. С. Використання інформаційно-комунікативних технологій для формування професійної компетенції майбутніх перекладачів. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 21. С. 143–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_21_22

8. Пизіна С. В. Використання е-корпусів для формування професійних компетенцій перекладачів технічної літератури. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2013. Вип. 7. С. 127–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2013_7_42
9. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальність 035 «Філологія». Бачинська Г. В., Бистров Я. В., Біскуп І. П., Бондар Л. В., Казиминова І. А., Христіанінова Р. О. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 «Філологія». Київ: Міністерство освіти і науки України, 2019. 18 с.
10. Горшкова К. А. Имя существительное thing в современном английском языке : Автореф. дис. ... к.филол. н. Одесса, 1973. 32 с.
11. Von Paridon B. How Greyhound Racing Drove the Evolution of a Superparasite. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/how-greyhound-racing-drove-the-evolution-of-a-superparasite/>
12. Cambridge Dictionary. URL: <https://www.dictionary.cambridge.org/>
13. Oxford Learners Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
14. Dictionary by Merriam-Webster URL: <https://www.merriam-webster.com>
15. Англо-українські словники. URL: <https://www.e2u.org.ua/>
16. Reverso Context. <https://www.reverso.context.net>
17. Онлайн-словарь Lingvo. URL: <https://www.lingvolive.com>

Romaniukha M. Aspects of translating verbs in English popular science texts

In an effort to maintain the quality of higher education, members of the academic community are motivated to improve teaching methods and techniques, select, diversify and update educational materials in accordance with higher education standards. One of the prerequisites for the effective professional activity of a bachelor's

graduate of specialty 035 "Philology" is information and communication competence.

Platforms of scientific popular respond naturally to the current challenges and their didactic potential for the development of professional competences of future translators is significant. In this article, the didactic potential is exemplified by a case study of processing the category of verbs with broad semantics. The category of a verb vividly reflects the idea of a change, a shift in science, simultaneously demonstrating a powerful semantic contextual potential as well as specific structural and syntactic features.

Digital search tools on web pages of popular scientific platforms allow learners to do a search in a quick and convenient way with elements of corpus linguistics approach and get a special sample selection, where young specialists improve their skills of working with the linguistic context. Relying on the teacher's advice, students will be able to organize their own independent learning, observing language-in-use examples, sometimes skipping the study of monolingual dictionaries. The paper presents a brief analytical comparison of text search tools on popular science online platforms National Geographic, Scientific American, Euroscientist, Interesting Engineering, and presents their advantages and disadvantages. Generally, the elements of the corpus-linguistic approach significantly improve user experience and foster learning.

By involving online dictionaries to work with the categories of semantic scope of the verb and translation equivalents one develops analytical thinking skills provided they are used in a flexible manner, since lexicographic resources these days bear the signs of an extremely dynamic linguistic area.

Key words: English-language popular scientific text, verbs of broad semantics, linguistic didactics, information and communication technologies, translation studies, quality of higher education.